

مقایسه اثر شکاف نسلی در استفاده از زبان، ارتباط کلامی و غیر کلامی پدران و پسران آنها از دیدگاه زبان‌شناختی

ملاحت شعبانی میناباد*

چکیده

هدف از این پژوهش، مقایسه اثر شکاف نسلی دو نسل متفاوت در کاربرد زبانی است. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی، از نظر نوع داده‌ها کمی و کیفی، روش پژوهش علی-مقایسه‌ای و جمع‌آوری داده‌ها از طریق مصاحبه است. ابتدا برای بررسی مبانی نظری مشتمل بر مرور ادبیات پژوهش، دیدگاه‌های اندیشمندان این حوزه مورد مطالعه قرار گرفت. سپس با گردآوری رفتارها و پاسخهای پسران و پدران آنها نسبت به تصاویر ارائه شده از آزمون TAT، و مقیاس محقق ساخته درجه بندی رفتار استفاده شد. از جامعه آماری که به تعداد ۱۰۰ دانش‌آموز ۱۷-۱۸ سال شرکت‌کننده در کلاسهای فوق‌برنامه در آموزشگاه پیشگامان در سال ۹۹-۱۳۹۸ بودند، تعداد ۳۵ نفر از دانش‌آموزانی که دسترسی به پدرانشان هم ممکن بود و خواستار شرکت در پژوهش حاضر بودند به عنوان نمونه آماری با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای مقایسه داده‌های بدست آمده از کاربرد واژگان زبان معیار (زبان فارسی)، واژگان زبان انگلیسی، واژگان نامأنوس و زبان غیرکلامی در زبان پدران و پسران متعلق به دو نسل متفاوت از آزمونهای یومن ویتنی و ضریب توافقی استفاده گردید. نتایج تجزیه تحلیل آماری نشان داد که با بررسی همه کاربردهای زبانی بصورت یکجا در بین پسران و پدران تفاوت معنادار نیست چون در کل پدران نیز تا حدودی از کاربردهای زبانی مذکور استفاده می‌کنند ولی درصد استفاده پسران بیشتر بود. اما فرضیه‌های فرعی تحقیق مورد تأیید قرار گرفتند به طوری که بین پدران و پسران از لحاظ کاربرد واژگان زبان معیار (فارسی) با سطح معنی داری (۰.۰۰)، واژگان زبان خارجی با سطح معنی داری (۰.۰۳)، واژگان نامأنوس با سطح معنی داری (۰.۰۵) و ارتباط غیر کلامی (ادا و اطوار) با سطح معنی داری (۰.۰۰) تفاوت وجود داشت. این نتایج مبین تأثیر شکاف نسلی بر کاربردهای زبانی است که منجر به عدم تفهیم دو نسل متفاوت از همدیگر می‌شود. نتایج پژوهش حاضر نشان داد از زمان‌های دور اختلاف و تنازع بین نسل‌ها وجود داشته، ولی این اختلاف تا زمان پیدایش جامعه صنعتی جدید، مسأله چندانی جدی و مهمی نبوده است. دلیل بروز چنین شکافی، وجود نقص یا نابسامانی در فرایند اجتماعی شدن است. کودک پس از تولد از طرق مختلف مانند نهاد خانواده، مدرسه، نهادهای مذهبی و دوستان اجتماعی می‌شود و در مرحله پیشرفته‌تر، نهادهای سیاسی، عهده‌دار اجتماعی شدن افراد می‌شوند. در واقع این نهادها به مرور زمان به جوان‌ها می‌آموزند که چگونه رفتار، فکر و قضاوت کنند.

واژه‌های کلیدی: ارتباط کلامی، ارتباط غیرکلامی، شکاف نسلی، کاربرد زبانی، واژگان زبان خارجی

* استادیار گروه زبان‌شناسی، دانشگاه پیام نور. malahatshabani4520@iran.ir

مقدمه

زبان به‌عنوان یکی از ابزارهای ارتباطی، امروزه نقش مهمی جهت ارتباط بین اعضای یک خانواده افراد جامعه دارد. به‌طوری‌که امروزه زبان‌شناسی به‌صورت علمی مستقل به بررسی زبان و مطالعه تغییر و تحول آن در طول زمان می‌پردازد. زبان جهت ایفای نقش ارتباطی خود به ثبات نیاز دارد ولی به‌موازات دگرگونی‌هایی که در طول زمان در سطح جامعه ایجاد می‌شود ناخودآگاه باعث ایجاد دگرگونی در زبان می‌گردد. به‌طوری‌که نوع زبانی که نسل‌های متفاوت بدان صحبت می‌کنند متفاوت است علاوه بر این، استعمال اصطلاحات خاص در بین نسل‌های مختلف، متفاوت است. زبان متفاوت، خاص نسل‌های مختلف باعث می‌شود آن‌ها در درک گفتار یکدیگر دچار مشکل شوند؛ که بنابر عقیده فسولد^۱ (۱۹۸۴) جامعه‌ای که زبان خود را به نفع جامعه‌ای دیگر کنار می‌گذارد در حقیقت باعث ایجاد زبان جدیدی می‌شود که بجای حوزه‌های کاربردی قدیمی‌تر بکار می‌رود. در حقیقت با ایجاد زبان جدید، شکافی که ایجاد می‌گردد علاوه بر شکاف زبانی باعث ایجاد شکاف اجتماعی نیز می‌گردد. مید^۲ (۱۹۷۸) در مطالعه‌ای که بر روی جمعی از دانشجویان در ۱۹۶۰ داشتند و آن‌ها رابه خاطر رفتارهای غیرمتعارف و حتی ضد فرهنگی‌شان که متفاوت از رفتارهای افرادی بود که قبل از جنگ جهانی دوم متولد شده بودند و کاملاً نشانگر شکاف نسلی بین جوانان قبل و بعد از جنگ جهانی دوم بودند مورد مطالعه قرار داده بود، به این نتیجه رسیدند که علت ایجاد شکاف نسلی، تغییرات اجتماعی وسیع و عمیقی است که در دنیا اتفاق افتاده است و دنیا را وارد عرصه جدیدی از رشد و تحول کرده است.

ارجمندی و همکاران (۱۳۹۲) با بررسی شکاف نسلی و عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر آن نشان دادند که میانگین نمرات ارزش‌های دانشجویان تفاوت قابل ملاحظه‌ای با پدران و مادران (والدین) داشته است. در نحوه گذران اوقات فراغت و میزان استفاده از وسائل ارتباط جمعی با میزان شکاف نسلی بین دانشجویان رابطه مثبت و مستقیم وجود داشت. وضعیت اقتصادی و اجتماعی نیز بر میزان شکاف نسلی بین دانشجویان با والدین تأثیرگذار است.

شکاف‌های اجتماعی به معیارها و مرز گروه‌هایی دلالت دارند که گروه‌های اجتماعی را از یکدیگر جدا می‌سازند و یادر تقابل بایکدیگر قرار می‌دهند. شکاف، به‌عبارت دیگر

شکاف‌های اجتماعی، بیانگر خطوط تمایز و تعارضی است که بر سر هنجارهای اجتماعی، کارکردهای اجتماعی - فرهنگی گروه‌های مختلف فعال و یا مؤثر در بافت اجتماع قرار می‌گیرد و گاه‌وبیگاه این گروه‌ها را به اشکال و علل مختلف رویاروی هم قرار می‌دهد. (تاجیک، ۱۳۸۱: ۳۶۷). پورجبللی و عابدینی (۱۳۹۱) با بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر پدیده انسجام نسلی در میان جوانان و مقایسه آن با والدین نشان دادند بین دو نسل جدید و قدیم از لحاظ انسجام نسلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. استفاده از رسانه‌های جمعی بر انسجام نسلی افراد تأثیر دارد. همچنین تأثیر تحصیلات نیز در انسجام نسلی معنادار است. یافته‌های آنها بیانگر تفاوت نسل جدید و قدیم از لحاظ تعداد اعضای خانواده نیز است، اما رابطه بین انسجام نسلی و اوقات فراغت معنی‌دار نمی‌باشد.

پدیده شکاف نسلی، به اعتقاد صاحب‌نظران تازمان پیدایش جامعه صنعتی مدرن، مسئله‌ای چندان جدی و مطرح نبوده است. از قرن بیستم به بعد با وقوع رخدادهای تاریخی، اجتماعی و تغییرات سریع، شکاف نسلی به صورت شکاف بین سنت و مدرنیسم مطرح شد. واحدهای نسلی به‌رغم تجربیات متفاوت و حتی متضاد باهم دیگر، در یک کلیت فرهنگی - اجتماعی خاص و با پیوستگی‌های کلان بایک ساختار مشخص به تعامل (توافق یا تعارض) با یکدیگر پرداخته‌اند که خانواده‌ها به‌عنوان گرانگه این تضادها و تفاوت‌ها بارزترین صحنه جدال بین فهم نسل گذشته (پدر و مادر) و فهم نسل جدید (فرزندان) زندگی هستند. شالچی و همکاران (۱۳۹۴) با بررسی موضوعی تحت عنوان نقش عملکرد خانواده، شکاف بین نسلی و موقعیت اجتماعی - اقتصادی در تبیین اعتیادپذیری جوانان به این نتیجه دست یافتند که بین بسیاری از ابعاد کارکرد خانواده و شکاف نسلی و اعتیاد جوانان ارتباط وجود دارد. از طرفی اسکات و شومن (۲۰۱۰) در تحقیقی که بر روی مادران و دختران در بررسی نسل و خاطرات جمعی انجام دادند به این نتیجه رسیدند که با توجه به سرعت تغییرات اجتماعی در سالیان اخیر، شاهد تغییرات ارزشی و نگرشی بین نسل‌ها هستیم. به طوری که باعث تمییز نگرش مادران از نسل‌های جدید (دختران) شده است. کلارک^۲ (۲۰۰۹) با بررسی تأثیر رسانه‌های دیجیتالی بر شکاف نسلی دریافت که خانواده‌هایی که از نظر اقتصادی در موقعیت ضعیف‌تری قرار دارند، شکاف دیجیتالی بین نسل‌ها عمیق‌تر است

این پژوهش از آن‌روی دارای اهمیت است که با شکل‌گیری جوامع مدرن امروزی شاهد شکاف عمیق ارتباطی در بین اعضاء خانواده‌ها هستیم. اعضای یک خانواده که متعلق به دو نسل مختلف هستند برای ارتباط با یکدیگر از زبان یکسانی استفاده نمی‌کنند. نوع واژگان و اصطلاحات رایج در بین آن‌ها باهم دیگر متفاوت است. همین امر میزان درک و فهم آن‌ها را از همدیگر کاهش می‌دهد تا نتوانند به تفاهم دست یابند. این پژوهش که درصدمشخص کردن تفاوت‌های استفاده در کاربردهای زبانی بین نسل‌های مختلف است با مقایسه این تفاوت‌ها می‌تواند مشکلات ارتباطی بین اعضای یک خانواده را تبیین نماید و به نقش تفاوت‌های زبان‌شناختی افراد و ارتباط آن با شکاف نسل‌ها بپردازد.

بنابراین مطالعه شکاف نسل‌ها قابلیت این را دارد که بتواند موضوعی برای مطالعه در علوم مختلف قرار گیرد. پدران و پسران که به طور کلی جامعه مردان را تشکیل می‌دهند، جمعیت قابل توجهی از افراد جامعه را به خود اختصاص داده‌اند. این جمعیت وابسته به دو نسل متفاوت هستند و در شرایط اجتماعی و تاریخی متفاوتی رشد پیدا کرده‌اند. ارزش‌های اجتماعی، مذهبی، اعتقادی و فرهنگی آنها با هم متفاوت است که باعث شکاف بین آنها می‌شود. بنابراین، شناسایی عوامل شکاف نسلی بین پسران و پدران می‌تواند از ایجاد اختلافات بین اعضای خانواده پیشگیری کند. بررسی این مشکلات و عوامل آنها می‌تواند راهگشای کمک به بهبود سطح ارتباط بین آنها در ساختار خانواده باشد و به مشاوران خانواده درمانی کمک کند تا با ارائه راهکارهای مناسب، به حل تعارضات بین فردی آنها کمک نمایند. این پژوهش با مبنی بودن بر نظریه‌های نسلی کارل مانهایم^۱ (۱۹۵۲) و مارگارت مید (۱۹۷۸) ابتدا از بعد اجتماعی به مطالعه زبان پرداخته سپس نقش زبان را در ایجاد ارتباط اجتماعی به شکل وسیعی بررسی می‌کند. هدف کلی پژوهش حاضر، مقایسه اثر شکاف نسلی در استفاده از زبان، ارتباط کلامی و غیر کلامی پدران و پسران آن‌ها از دیدگاه زبان‌شناختی است و سعی دارد به این سؤال جواب دهد که آیا تفاوت معناداری در انواع کاربردهای زبانی استفاده‌شده از جمله: کاربرد واژگان زبان فارسی، واژگان زبان خارجه، واژگان نامانوس و زبان غیر کلامی توسط پدران و پسران متعلق به دو نسل وجود دارد؟

روش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی، از نظر نوع داده‌ها کمی و کیفی، روش پژوهش علی-مقایسه‌ای و جمع آوری داده‌ها از طریق آزمون TAT است. این پژوهش در چارچوب نظریه مانهایم (۱۹۵۲) و مید (۱۹۷۸)، برای بخش مربوط به پیشینه تحقیق و ارائه نظریه‌ها و راهکارهای موجود از روش کتابخانه‌ای و توصیفی استفاده کرده است. برای به دست آوردن داده‌های زبانی به‌ویژه اصطلاحات و گونه‌های زبانی رایج در بین پسران و پدران آن‌ها از تحلیل نتایج آزمون TAT، استفاده گردید که برای این منظور، کلیه پاسخها و رفتارهای پسران و پدرانشان نسبت به تصاویر انتخابی استفاده شد. آزمون TAT در سال ۱۹۳۵ توسط مورگان^۱ و هنری موری^۲ روان‌پزشکان آمریکایی تهیه شده است. مواد این آزمون شامل ۳۰ تصویر است که به گروه‌های ده‌تایی تقسیم می‌شوند. از بین ۳۰ کارت این آزمون ۱۰ کارت که مربوط به آقایان یا هر دو جنس بود، انتخاب شدند و مورد استفاده قرار گرفتند. در این پژوهش، این آزمون تنها ابزاری برای به چالش کشیدن افراد مورد پژوهش بودند تا با تشویق آنان به صحبت کردن، و بیان جملات و احساساتشان در مورد تصاویر، تحلیل محتوای گفتار آنها مورد استفاده قرار گیرد. با توجه به این که موضوع بعضی از این کارت‌ها ارتباط بین والد و کودک است، داده‌های کلامی و غیر کلامی پدران و پسران به آنها نیز می‌تواند مبین اختلاف و شکاف بین آنها باشد، از اینرو از طریق اجرای آزمون TAT، داده‌های مورد نظر جمع آوری گردید.

برای رتبه بندی تفاسیر دریافتی از پسران و پدرانشان از مقیاس محقق ساخته درجه بندی رفتار با استفاده از مقیاس لیکرتی پنج درجه‌ای بود استفاده شد. برای داده‌های کلامی شاخص‌های (واژگان فارسی، واژگان خارجی و واژگان نامأنوس) و برای داده‌های غیر کلامی شاخص‌های (ادا و اطوار) استفاده شد و سپس بر اساس درجات (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) از ۱ تا ۵ نمره داده شد. مقیاس درجه‌بندی رفتار به این شکل بود که اگر در مجموع ۵ بار این رفتار مشاهده شود مقیاس خیلی کم؛ اگر در مجموع ۱۰ بار این رفتار مشاهده شود مقیاس کم؛ اگر در مجموع ۱۵ بار این رفتار مشاهده شود، مقیاس متوسط؛ اگر در مجموع ۲۰ بار این رفتار مشاهده شود، مقیاس زیاد و اگر در مجموع ۲۵ بار این رفتار مشاهده شود، مقیاس خیلی زیاد اختصاص داده می‌شد. مبنای این نمره‌ها، قراردادی بوده و بر اساس میزان کلمات و یا ایماء و اشاره‌های به کار رفته

در مصاحبه‌ها و مشاهده‌های انجام شده توسط محقق مشخص شد. برای تعیین پایایی تفاسیر دریافتی از آلفای کرونباخ استفاده شد، و ضریب آلفای کرونباخ در تمامی متغیرها بیش از ۰/۷۰ محاسبه گردید، که پایایی پرسشنامه مطلوب ارزیابی شد روش نمونه گیری تحقیق حاضر غیر احتمالی از نوع نمونه گیری اسان بود که بر این اساس از جامعه آماری ۱۰۰ دانش آموز ۱۷-۱۸ سال شرکت کننده در کلاسهای فوق برنامه در آموزشگاه پیشگامان استان اردبیل در سال ۱۳۹۸ که در دروس تقویتی دوره دوم متوسطه (پایه‌های یازدهم و دوازدهم) مشغول به تحصیل بودند، ۳۵ نفر از دانش آموزانی که دسترسی به پدرانشان هم ممکن بود و خواستار شرکت در پژوهش حاضر بودند بعنوان نمونه آماری با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس در سال ۱۳۹۸ انتخاب شدند.

یافته‌ها

یافته‌های توصیفی متغیرهای مورد بررسی پایه‌های تحصیلی دانش آموزان شرکت کننده: با توجه به جدول ۱ از ۳۵ نفر دانش آموز شرکت کننده در این تحقیق ۱۸ نفر (۵۱.۵٪) پایه دوم دوره متوسطه دوم و ۱۷ نفر (۴۸.۵٪) پایه سوم دوره دوم متوسطه دبیرستان بودند.

جدول ۱. درصد فراوانی پایه‌های تحصیلی دانش آموزان

پایه تحصیلی	فراوانی	درصد	درصد صحیح
دوم متوسطه	۱۸	۵۱.۵	۵۱.۵
سوم	۱۷	۴۸.۵	۴۸.۵
کل	۳۵	۱۰۰	۱۰۰

گروه‌های سنی پدران و پسران شرکت کننده: با توجه به جدول ۲ از ۳۵ نفر دانش آموز پسر شرکت کننده در این تحقیق ۱۸ نفر (۵۱.۵٪) در دامنه سنی (۱۷)، ۱۷ نفر (۴۸.۵٪) در دامنه سنی (۱۸) و از ۳۵ نفر پدران شرکت کننده تحقیق ۲۰ نفر (۴۰٪) در دامنه سنی (۳۵-۳۹) و ۱۵ نفر (۶۰٪) در دامنه سنی (۴۴-۴۰) می باشند.

جدول ۲. درصد فراوانی گروه‌های سنی پدران و پسران

افراد شرکت‌کننده	دامنه سنی	فراوانی	درصد	درصد صحیح
پدران	۳۵-۳۹	۲۰	۵۷.۲	۵۷.۲
	۴۰-۴۴	۱۵	۴۲.۸	۴۲.۸
پسران	۱۷	۱۸	۵۱.۵	۵۱.۵
	۱۸	۱۷	۴۸.۵	۴۸.۵

کاربردهای زبانی استفاده‌شده توسط پدران:

با توجه به جدول ۳، از ۳۷ مورد انواع کاربردهای زبانی استفاده‌شده توسط پدران، تعداد واژگان فارسی استفاده‌شده توسط پدران، ۱۶ مورد (۴۳.۲٪)، واژگان خارجی استفاده‌شده ۷ مورد (۱۸.۹٪)، واژگان نامأنوس استفاده شده ۶ مورد (۱۶.۳٪) و اداواطوار (غیرکلامی) استفاده‌شده ۸ مورد (۲۱.۶٪) بوده است.

جدول ۳. درصد فراوانی کاربردهای زبانی استفاده‌شده توسط پدران

انواع کاربردهای زبانی	فراوانی	درصد	درصد صحیح
کاربرد واژگان فارسی	۱۶	۴۳.۲	۴۳.۲
کاربرد واژگان خارجه	۷	۱۸.۹	۱۸.۹
کاربرد واژگان نامأنوس	۶	۱۶.۳	۱۶.۳
کاربرد ادا اطوار (غیرکلامی)	۸	۲۱.۶	۲۱.۶
کل	۳۷	۱۰۰	۱۰۰

کاربردهای زبانی استفاده‌شده توسط پسران:

با توجه به جدول ۴، از ۶۲ مورد انواع کاربردهای زبانی استفاده‌شده توسط پسران، تعداد واژگان فارسی استفاده‌شده توسط پسران، ۲۸ مورد (۴۵.۲٪)، واژگان خارجی استفاده شده ۸ مورد (۱۲.۹٪)، واژگان نامأنوس استفاده شده ۸ مورد (۱۲.۹٪) و اداواطوار (غیرکلامی) استفاده‌شده ۱۸ مورد (۲۹٪) بوده است. که در جدول ۵ میانگین، انحراف استاندارد و کمترین، بیشترین نمره متغیرها نشان داده شده است.

جدول ۴. درصد فراوانی کاربردهای زبانی استفاده‌شده توسط پسران

انواع کاربردهای زبانی	فراوانی	درصد	درصد صحیح
کاربرد واژگان فارسی	۲۸	۴۵.۲	۴۵.۲
کاربرد واژگان خارجی	۸	۱۲.۹	۱۲.۹
کاربرد واژگان نامأنوس	۸	۱۲.۹	۱۲.۹
کاربرد غیرکلامی	۱۸	۲۹	۲۹
کل	۶۲	۱۰۰	۱۰۰

جدول ۵. یافته‌های توصیفی مربوط به متغیرهای پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	کمترین نمره	بیشترین نمره
TAT	۴۰/۴۲	۶/۰۲	۹	۱۲۰
سنجش رفتار	۲۲/۱۲	۴/۱۸	۵	۲۵
ارتباط کلامی غیر کلامی پدران و پسران	۳۱/۱۵	۵/۱۲	۲	۲۳
ارتباط غیر کلامی غیر کلامی پدران و پسران	۲۰/۵۶	۳/۵۱	۴	۲۲

یافته‌های استنباطی

بررسی فرضیه اصلی تحقیق

تفاوت معناداری در انواع کاربردهای زبانی استفاده‌شده توسط پدران و پسران متعلق به دو نسل متفاوت وجود دارد.

برای بررسی این فرضیه تحقیق از آزمون ضریب توافقی استفاده گردید. با توجه به جدول ۵ نتایج این آزمون نشان داد که مقدار رابطه در کاربرد زبانی پدران و پسران متعلق به دو نسل متفاوت در شهرستان اردبیل برابر با ۱.۳۱۲ بوده که از لحاظ آماری به صورت تعاملی همه باهم یکجا معنی دار نیست. ($P \geq 0.05$).

جدول ۵. آزمون ضریب توافقی برای انواع کاربردهای زبانی استفاده‌شده توسط پدران و پسران

متعلق به دو نسل متفاوت

فرضیه	مقدار رابطه	درجه آزادی	سطح معنی داری
	۱.۳۱۲	۴	۰.۸۹۶
کل	۹۹		

بررسی فرضیه‌های فرعی تحقیق:

تفاوت معناداری در کاربرد واژگان (زبان معیار) پدران و پسران اردبیل متعلق به دو نسل متفاوت وجود دارد.

برای بررسی این فرضیه تحقیق از آزمون یومن ویتنی استفاده شد. مطابق جدول ۶ میانگین رتبه‌های پدران ۲۰.۳۸ و مجموع آن‌ها ۵۹۵.۵۰ و میانگین رتبه‌های پسران ۴۲.۵۸ و مجموع آن‌ها ۱۳۳۹.۵۰ است؛ بنابراین میزان کاربرد زبان معیار (فارسی) در کلام پسران بیش از دو برابر پدرانشان است.

جدول ۶. رتبه‌های پسران و پدران آن‌ها در استفاده از واژگان زبان معیار (فارسی)

شاخص‌ها	تعداد	میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها
پدران	۳۵	۲۰.۳۸	۵۹۵.۵۰
پسران	۳۵	۴۲.۵۸	۱۳۳۹.۵۰
کل	۷۰		

با مقایسه رتبه‌های دانش‌آموزان پسر و پدران آن‌ها در کاربرد واژگان زبان معیار (فارسی) جدول ۷ نشان داد که میزان یومن ویتنی ۱۱۷.۴ بوده و در سطح آلفای ۰/۰۵ تفاوت رتبه‌های دو گروه معنی‌دار است؛ بنابراین، فرضیه شماره ۱ تحقیق مورد تأیید قرار گرفت.

جدول ۷. مقایسه رتبه‌های دانش‌آموزان پسر و پدرانشان در کاربرد واژگان زبان معیار (فارسی)

آزمون آماری	تفاوت رتبه‌ها در کاربرد واژگان زبان معیار (فارسی)
یومن ویتنی	۱۱۷.۴۰
Z	-۵.۳۷
سطح معنی‌داری	۰.۰۰۰

تفاوت معناداری در کاربرد واژگان (زبان خارجی) پدران و پسران اردبیل متعلق به دو نسل متفاوت وجود دارد.

برای بررسی دومین فرضیه فرعی تحقیق از آزمون یومن ویتنی استفاده گردید. مطابق جدول ۸ میانگین رتبه‌های پدران ۲۴.۶۰ و مجموع آن‌ها ۷۴۶.۰۰ و میانگین رتبه‌های پسران ۳۸.۲۰ و مجموع ۱۱۲۳.۰۰ است؛ بنابراین میزان کاربرد زبان‌های خارجی در کلام پسران بیشتر از پدرانشان است.

جدول ۸. رتبه‌های دانش‌آموزان و پدران آنها در استفاده از واژگان زبان‌های خارجی

شاخص‌ها	تعداد	میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها
پدران	۳۵	۲۴.۶۰	۷۴۶.۰۰
پسران	۳۵	۳۸.۲۰	۱۱۲۳.۰۰
کل	۷۰		

با مقایسه رتبه‌های پسران و پدرانشان در کاربرد واژگان زبان‌های خارجی، طبق جدول ۹ میزان یومن ویتنی ۲۵۴.۰۰ بوده و در سطح آلفای ۰/۰۵ تفاوت رتبه‌های دو گروه معنی‌دار است.

جدول ۹. مقایسه رتبه‌های دانش‌آموزان پسر و پدران آنها در کاربرد واژگان زبان‌های خارجی

آزمون آماری	تفاوت رتبه‌ها در کاربرد واژگان زبان‌های خارجی
یومن ویتنی	۲۵۴.۰۰
Z	-۲.۱۷
سطح معنی‌داری	۰.۰۳

تفاوت معناداری در کاربرد واژگان (نامأنوس) پدران و پسران اردبیل متعلق به دو نسل متفاوت وجود دارد.

برای بررسی سومین فرضیه فرعی تحقیق از آزمون یومن ویتنی استفاده گردید. مطابق جدول ۱۰ میانگین رتبه‌های پدران ۲۷.۲۵ و مجموع آنها ۸۰۰.۰۰ و میانگین رتبه‌های پسران ۳۵.۶۲ و مجموع ۱۱۱۲.۰۰ است؛ بنابراین میزان کاربرد واژگان خارجی در کلام پسران بیشتر از پدرانشان است.

جدول ۱۰. رتبه‌های دانش‌آموزان و پدران آنها در استفاده از واژگان نامأنوس

شاخص‌ها	تعداد	میانگین رتبه‌ها	مجموع رتبه‌ها
پدران	۳۵	۲۷.۲۵	۸۰۰.۰۰
پسران	۳۵	۳۵.۶۲	۱۱۱۲.۰۰
کل	۷۰		

با مقایسه رتبه‌های پدران و پسران آنها در کاربرد واژگان نامأنوس طبق جدول ۱۱ میزان یومن ویتنی ۳۴۰.۰۰ بوده و در سطح آلفای ۰/۰۵ تفاوت رتبه‌های دو گروه معنی‌دار است.

جدول ۱۱. مقایسه رتبه‌های دانش‌آموزان پسر و پدران آنها در کاربرد واژگان نامأنوس

تفاوت رتبه‌ها در کاربرد واژگان نامأنوس	آزمون آماری
۳۴۰.۰۰	یومن ویتنی
-۱.۸۸	Z
۰.۰۵	سطح معنی‌داری

تفاوت معناداری در کاربرد ارتباط غیرکلامی (ادواطوار) پدران و پسران اردبیل متعلق به دو نسل متفاوت وجود دارد.

برای بررسی چهارمین فرضیه فرعی تحقیق نیز از آزمون یومن ویتنی استفاده گردید. مطابق جدول ۱۲ میانگین رتبه‌های پدران ۲۳.۹۳ و مجموع آنها ۶۹۵.۵۰ و میانگین رتبه‌های پسران ۳۹.۲۳ و مجموع ۱۱۷۴.۰۰ است؛ بنابراین میزان کاربرد ادواطوار پسران بیشتر از پدرانشان است.

جدول ۱۲. رتبه‌های دانش‌آموزان و پدران آنها در استفاده از ادواطوار

مجموع رتبه‌ها	میانگین رتبه‌ها	تعداد	شاخص‌ها
۶۹۵.۵۰	۲۳.۹۳	۳۵	پدران واژگان زبان
۱۱۷۴.۰۰	۳۹.۲۳	۳۵	پسران فارسی
		۷۰	کل

جدول ۱۳. مقایسه رتبه‌های دانش‌آموزان پسر و پدران آنها در ادواطوار

تفاوت رتبه‌ها در کاربرد واژگان نامأنوس	آزمون آماری
۲۳۰.۳۲۰	یومن ویتنی
-۲.۹۸	Z
۰.۰۰۰	سطح معنی‌داری

با مقایسه رتبه‌های پسران و پدران آنها در کاربرد ادواطوار طبق جدول ۱۳، میزان یومن ویتنی ۲۳۰.۳۲۰ بوده و در سطح آلفای ۰/۰۰۰ تفاوت رتبه‌های دو گروه معنی‌دار است که نشان‌دهنده تأیید فرضیه مذکور است.

بحث و نتیجه‌گیری

شکاف نسلی یکی از مهم‌ترین مسائل اجتماعی امروز است. یکی از عوامل ایجاد شکاف بین نسل‌ها، به ارتباط بین نسل‌ها مربوط می‌شود. این تحقیق که به بررسی اثر شکاف

نسلی در استفاده از زبان، ارتباط کلامی و غیرکلامی پدران و پسران آن‌ها از دیدگاه زبان‌شناختی پرداخته است با بهره‌گیری از چارچوب نظری مانهایم (۱۹۵۲) و مید (۱۹۷۸) از یک سو و با در نظر گرفتن اهداف پژوهش از سوی دیگر، به منظور یافتن پاسخ‌هایی به سؤالات و فرضیات مطرح شده سعی در تبیین و بحث پیرامون یافته‌های به دست آمده دارد. جامعه آماری تحقیق حاضر متشکل از ۳۵ نفر دانش‌آموز پسر شرکت‌کننده در این تحقیق در دامنه سنی ۱۷-۱۸ سال و از ۳۵ نفر پدران شرکت‌کننده در تحقیق ۲۰ نفر (۴۰٪) در دامنه سنی (۳۹-۳۵) و ۱۵ نفر (۶۰٪) در دامنه سنی (۴۵-۴۰) می‌باشند. با توجه به جدول ۳ از ۳۷ مورد انواع کاربردهای زبانی استفاده شده توسط پدران، تعداد واژگان فارسی استفاده شده توسط پدران، ۱۶ مورد (۴۳.۲٪)، واژگان خارجی استفاده شده ۷ مورد (۱۸.۹٪)، واژگان نامأنوس استفاده شده ۶ مورد (۱۶.۳٪) و اداواطوار (غیرکلامی) استفاده شده ۸ مورد (۲۱.۶٪) بوده است؛ و از ۶۲ مورد انواع کاربردهای زبانی استفاده شده توسط پسران، تعداد واژگان فارسی استفاده شده توسط پسران، ۲۸ مورد (۴۵.۲٪)، واژگان خارجی استفاده شده ۸ مورد (۱۲.۹٪)، واژگان نامأنوس استفاده شده ۸ مورد (۱۲.۹٪) و اداواطوار (غیرکلامی) استفاده شده ۱۸ مورد (۲۹٪) بوده است.

بر اساس نتیجه به دست آمده از تجزیه و تحلیل داده‌ها، به طور کلی می‌توان گفت که تفاوت معناداری در انواع کاربردهای زبانی استفاده شده توسط پدران و پسران متعلق به دو نسل متفاوت وجود ندارد. در این تحقیق که برای بررسی فرضیه اصلی تحقیق، کاربرد زبانی پدران و پسران متعلق به دو نسل متفاوت در شهرستان اردبیل مورد مطالعه قرار گرفت، مقدار رابطه برابر با ۱.۳۱۲ بود که از لحاظ آماری به صورت تعاملی همه باهم یکجا معنی دار نبودند. این یافته که با نتایج پژوهش‌های واسوجویباری (۱۳۸۵)، رادگیری (۱۳۸۸)، یاری‌هیبت (۱۳۸۸)، نصیری الموتی (۱۳۸۸)، پرستالویی زنجانی (۱۳۸۹)، معماری (۱۳۹۵) و ورما^۱ (۲۰۰۷) (به نقل از شالچی و همکاران، ۱۳۹۴)، و زانگ^۲ (۲۰۰۴) که اظهار داشتند بیشترین میزان کاربرد زبان مادری میان والدین یا پدربزرگ‌ها و مادر بزرگ‌هاست و هرچه به گروه سنی پایین‌تر می‌رویم تعداد این افراد به طور چشمگیری کاهش می‌یابد؛ و عوامل اجتماعی از قبیل سن، جنس، شغل و تحصیلات در کاربرد زبان تأثیر بسزایی دارند ناهمسو هست. عدم ارتباط معنی دار بین کاربرد زبان و شکاف نسلی مبین این امر نیست که پسران و پدران که متعلق به دو نسل مختلف هستند در کاربرد

زبان به شکل یکسانی رفتار می‌کنند، در حقیقت این امر نیازمند به بررسی دقیق‌تر است که در فرضیه‌های فرعی این تفاوت‌ها مورد آزمون قرار گرفته‌اند.

در ادامه برای بررسی فرضیه‌های فرعی تحقیق از آزمون‌های ضریب توافقی و یومان ویتنی، استفاده شد. با اثبات اولین فرضیه فرعی تحقیق مشخص شد که تفاوت معناداری در کاربرد واژگان (زبان معیار) پدران و پسران متعلق به دو نسل متفاوت وجود دارد. از آنجاکه شهرستان اردبیل یک منطقه دوزبانه است و زبان معیار، زبان کتاب‌های درسی، زبان آموزش و شبکه‌های اجتماعی زبان معیار (زبان فارسی) است. ناخودآگاه نسل جدید به استفاده از زبان فارسی به صورت غیرمستقیم ترغیب می‌شود. از آنجاکه زبان وسیله ارتباط بین افراد مختلف در جامعه است، تفاوت زبانی بین این افراد می‌تواند بین آن‌ها فاصله بیندازد. پدران و پسران نیز که متعلق به دو نسل متفاوت می‌باشند و از شرایط جامعه‌پذیری یکسانی برخوردار نبوده‌اند، با واژگان متفاوتی با همدیگر حرف می‌زنند و این باعث ایجاد شکاف بین آن‌ها می‌شود. گاه دیده می‌شود برخی از پسران به پدران خود می‌گویند تو زبان مرا درک نمی‌کنی چون به نسل متفاوتی تعلق داری. همین امر باعث می‌شود آن‌ها از درک دنیای یکدیگر ناتوان بمانند و هرروز ما شاهد اختلافات بیشتری بین آن‌ها باشیم؛ بنابراین تضاد استفاده از زبان معیار بین پدران و پسران کیفیت تفکر آن‌ها را حتی تأثیر قرار می‌دهد که فاصله نسلی را به مراتب تشدید می‌کند. تأیید این فرضیه که با نتایج پژوهش‌های واسوجویباری (۱۳۸۵)، رادنیری (۱۳۸۸)، یاری‌هیبت (۱۳۸۸)، نصیری الموتی (۱۳۸۸)، پرستالویی زنجانی (۱۳۸۹) و زانگ (۲۰۰۴) همسویی دارد تأثیر متغیرهای اجتماعی را بر زبان و در نتیجه شکاف نسلی را تقویت می‌کند.

برای بررسی فرضیه فرعی دوم که با استفاده از آزمون یومان ویتنی، مورد تأیید قرار گرفت و با نتایج یافته‌های سلیمی (۱۳۸۹) و مرالی^۱ (۲۰۰۴) نیز همسویی دارد می‌توان ادعا کرد که با گسترش ارتباطات اجتماعی و واقعیت ارتباط جدایی‌ناپذیر زبان و ارتباطات اجتماعی، استفاده از زبان انگلیسی بخش لاینفک زندگی جوانان امروزه شده است. حضور گسترده دانش‌آموزان در مراکز آموزشی و تأکید خود والدین بر ضرورت یادگیری زبان انگلیسی و تأثیر آن بر زندگی آینده آن‌ها ناخودآگاه باعث ایجاد فاصله‌های اجتماعی بین دو نسل گردیده است. به طوری که امروزه با تسلطی که جوانان امروز بر زبان انگلیسی دارند و با علمی که با استفاده از زبان بدان دست‌یابی پیدا کرده‌اند باعث

شده نسل قدیم را افرادی کم‌سواد و یا بدون آگاهی از مسائل روز فرض کنند و خودبرترینی که از عواقب منفی شکاف نسلی است روز بروز تقویت گردد؛ و از طرفی اگر زبان فارسی امروز نتواند موجودیت خود را به‌عنوان «زبان علم و فناوری» ثابت کند، چاره‌ای نخواهد داشت که دیر یا زود، عرصه را به زبان انگلیسی واگذار کند؛ که این بحثی دیگر است و نیاز به نقد و بررسی مفصلی دارد.

با تأیید فرضیه فرعی سوم تحقیق، ثابت شد که تفاوت معناداری در کاربرد واژگان (نام‌انوس) پدران و پسران متعلق به دو نسل متفاوت وجود دارد. این نتایج با یافته‌های آل صاحب فصول (۱۳۹۱) همسویی دارد. کاربرد واژگان نام‌انوس توسط پسران نوجوان به دلیل گرایش آنها به داشتن نوعی زبان مخفی به منظور داشتن نوعی هویت اجتماعی است. آن‌ها به این شیوه می‌خواهند بین خود و بزرگ‌ترها نوعی مرز ایجاد نمایند. استفاده از سبک‌های مختلف زبانی، توسط پسران نوجوان به منظور ارتباط با دوستان، والدین، معلمان و ... دیده می‌شود. رسانه‌ها نیز به طور مستمر از واژگان نام‌انوس به ویژه در فیلم‌ها و سریال‌های تلویزیونی استفاده می‌کنند و اغلب نوجوانان نیز این واژگان را در ارتباطات کلامی خود به کار می‌گیرند. استفاده از واژگان زبان مخفی هر چند به نوجوانان هویت مستقلی می‌دهد، اما از سوی دیگر شکاف و فاصله آن‌ها را از پدرانشان شان بیشتر می‌کند. همچنین گرایش به واژگان و زبان متفاوت از سوی نوجوانان باعث کاهش میزان ارتباط آنها با پدرانشان می‌گردد.

فرضیه شماره ۴ نیز که با مقایسه رتبه‌های دانش‌آموزان پسر و پدران آنها در کاربرد ارتباط غیرکلامی (ادا و اطوار) مورد تأیید قرار گرفت، با نتایج یافته‌های معماری (۱۳۹۵) و ورما^۱ (۲۰۰۷)، به نقل از شالچی و همکاران، (۱۳۹۴) همسویی دارد. ارتباط غیرکلامی قسمت عمده انتقال پیام ما به دیگران را در برمی‌گیرد. همه افراد بخش مهمی از پیام‌های خود را از طریق زبان بدن انتقال می‌دهند، نوجوانان نیز برای انتقال پیام خود از این شیوه بهره می‌گیرند؛ اما نوع زبان غیر کلامی پسران نوجوان و پدران آنها با همدیگر تفاوت دارد.

در حقیقت، با مطالعه عمیق فرضیه‌های مطرح شده می‌توان نتیجه گرفت از زمان‌های دور اختلاف و تنازع بین نسل‌ها وجود داشته، ولی این اختلاف تا زمان پیدایش جامعه صنعتی جدید، مسأله چندان جدی و مهمی نبوده است. دلیل بروز چنین شکافی، وجود

نقص یا نابسامانی در فرایند اجتماعی شدن است. کودک پس از تولد از طرق مختلف مانند نهاد خانواده، مدرسه، نهادهای مذهبی و دوستان اجتماعی می‌شود و در مرحله پیشرفته‌تر، نهادهای سیاسی، عهده‌دار اجتماعی شدن افراد می‌شوند. در واقع این نهادها به مرور زمان به جوان‌ها می‌آموزند که چگونه رفتار، فکر و قضاوت کنند. فرهنگ جامعه از طریق این نهادها به جوانان منتقل می‌شود و آنان نیز این فرهنگ را درونی می‌نمایند. زبان یکی از ابزارهای انتقال هنجارهای اجتماعی و فرهنگ از نسل‌های گذشته به نسل‌های جدید است. از سویی دیگر زبان خود در گذر زمان دچار تحول و دگرگونی می‌شود. دگرگونی زبان در طی زمان باعث درک متفاوت آن توسط نسل‌های مختلف می‌گردد. به همین دلیل، می‌تواند یکی از عوامل شکاف بین نسل‌ها به حساب آید. پسران میل به استقلال دارند و همچنین در پی ایجاد دنیایی هستند که خود می‌خواهند. این مسأله ممکن است آنها را در پذیرش الگوهای رفتاری جدید یا تبعیت از نسل گذشته دچار تردید کند. از سویی دیگر والدین و نسل گذشته خواهان انتقال الگوهای رفتاری و باورهای خود به فرزندانشان هستند. ابزار این هدف بیشتر زبان است، حال اگر زبان مورد استفاده والدین و فرزندانشان یکسان نباشد، ممکن است آنان از درک نیازهای فرزندانشان عاجز باشند و حتی فرزندان نیز در درک خواسته‌های والدین دچار مشکل می‌شوند (مدرسی، ۱۳۶۸).

بنابراین با عنایت به نتایج پژوهش حاضر پیشنهاد می‌شود وجود یک ارتباط قوی و متقابل برای پیشگیری از شکاف یا کاهش خلاء و شکاف موجود میان دو نسل والدین و فرزندان لازم است تا باعث ایجاد یک هویت مشترک و همگرایی و همبستگی بین مؤلفه‌های مشترک بین دو نسل قدیم و جدید گردد. از طرفی دیگر، با توجه به اینکه میزان استفاده از وسایل ارتباط جمعی و شبکه‌های نرم افزاری و اطلاعاتی، نسل جدید را به استفاده از کاربردهای متفاوت زبانی تجهیز کرده است به نظر می‌رسد که مسئولان امر با استفاده از ابزارهای مذکور با برقراری ارتباط عقلانی میان مؤلفه‌های هویتی نسل گذشته با نسل جدید افزایش دهند.

لازمه توسعه فرهنگی علاوه بر توجه به شرایط فرهنگی از گذشته تا حال، تا حدود زیادی منوط به کاربردهای زبانی بوده است. که با تاکید بر سنت‌های گذشته باعث انتقال موارث زبانی، فرهنگی، عقیدتی و باورداشت‌های اصیل پیشینیان به نسل‌های آینده می‌شود.

منابع

- ارجمندی، ح؛ حسن پور، م؛ ارجمند سیاهپوش، ا. و ارجمند سیاه پوش، ب. (۱۳۹۲). شکاف نسلی و عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر آن در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اندیمشک، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، ۴ (۱۱)، صص: ۴۸-۲۹.
- اسمعیلی زاده، س. و رحمانی، ج. (۱۳۹۳). تحولات فرهنگی و تفاوت‌های بین نسلی در کاربرد زبان فارسی در ایران با تأکید بر مادران و دختران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- آل صاحب فصول، ص. م. (۱۳۹۱). تأثیر زبان مخفی دختران و پسران ۱۵ تا ۲۵ سال بر گفتار والدین در خانواده‌های ساکن شهر تهران با توجه به متغیر تحصیلات، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات، زبان‌ها و تاریخ، دانشگاه الزهراء تهران.
- پرستالویی زنجانی، م. (۱۳۸۹). مطالعه کاربرد زبان‌های فارسی و ترکی در شهرهای زنجان و بههر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی دانشگاه پیام نور تهران.
- پورجبللی، ر. و عابدینی، ص. (۱۳۹۱). بررسی عوامل جامعه‌شناختی مؤثر بر پدیده انسجام بین نسلی در میان جوانان (نسل جدید) و مقایسه آن با والدین (نسل قدیم)، فصلنامه جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، ۲(۵)، صص: ۷۲-۵۱.
- تاجیک، م. (۱۳۸۱). جامعه ایرانی و شکاف نسل‌ها، راهبرد، شماره ۲۶.
- رادنیری، سید ابراهیم (۱۳۸۸). مطالعه کاربرد زبان‌های فارسی و ترکی در شهرهای اردبیل و نیر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پیام نور تهران.
- سلیمی، خ. (۱۳۸۹). بررسی و مقایسه جایگاه و کاربرد زبان‌های فارسی و ترکی در فردیس، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور تهران.
- شالچی، ب؛ دادخواه، م. و یاقوتی آذری، ش. (۱۳۹۴). نقش عملکرد خانواده، شکاف بین نسلی و موقعیت اجتماعی - اقتصادی در تبیین اعتیاد پذیری جوانان، فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد، ۹ (۳۴).
- مدرسی، ی. (۱۳۶۸). درآمدی بر جامعه‌شناسی زبان. تهران، انتشارات بنیاد فرهنگ ایران.
- معماری، م. (۱۳۹۵). بررسی زبان غیرمؤدبانه بین زنان و مردان فارسی‌زبان تهرانی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه سمnan.
- نصیری الموتی، س. (۱۳۸۸). بررسی جایگاه و کاربرد زبان فارسی و گویش رایج در شهر تنکابن با توجه به بافت و موقعیت و متغیرات سن، جنس، شغل، تحصیلات و زبان مادری همسر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه پیام نور تهران.

واسو جویباری، خ. (۱۳۸۵). بررسی تفاوت بین نسلی در کاربرد واژه‌های مازندرانی جویباری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده ادبیات، زبان‌ها و تاریخ، دانشگاه الزهراء تهران.

یاری هیبت، خ. (۱۳۸۸). مطالعه جایگاه و کاربرد زبان‌های فارسی و بلدچی در موقعیت‌های اجتماعی در شهرهای کلاله، گالیکش و مینودشت، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی دانشگاه پیام نور تهران.

References

- Clark, I. S. (2009). Digital media and Generation Gap: Qualitative Research on US, Teens and Their Parents, *Information, Communication and Society*, 12, 388-407. Doi: 10.1088/13691180902823845.
- Fasold, R. (1984). *The Sociolinguistics of Society*, Oxford: Basil Blackwell.
- Mannheim, K. (1952). *The problem of generations. Sociology of knowledge*. Edited by Paul Keeshkemeti. London: Routledge and Kegan Paul.
- Mead, M. (1978). *Culture and commitment*. Anchor books, New York.
- Merali, N. (2004). Individual assimilation status and intergenerational gaps in Hispanic refugee families. *International Journal for Advancement of Counseling, Vol. 26, No. 1: 21-23*.
- Morgan, Ch. D. & Murray, H.A. (1935). A method for investigating fantasies: The Thematic Apperception Test, *Archives of Neurology and Psychiatry, 34*, 289-306
- Scott J and Schuman, H. (2010). Generation and Collective Memories: American, *Sociological Review: V. 54*.
- Zhang, Y. B. (2004). Initiating factors of Chinese intergenerational conflict: Young adults, written accounts. *Journal of Cross-Cultural Gerontology, 19: 299-319*.